

КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.985

**ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ
ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ
ЯК ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Даньшин М. В.,

доктор юридичних наук, професор,
заступник декана з наукової роботи
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Колеснік І. І.,

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація У статті на основі аналізу кримінального законодавства та криміналістичної літератури уточнюється предмет криміналістичного дослідження в методиці розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Робиться висновок, що криміналістична характеристика злочинів цієї категорії за своїм змістом суттєво відрізняється від характеристик інших видів злочинів, що обумовлено бланкетним характером об'єктивної сторони, коли порушення певних правил викликає настання суспільно-небезпечних наслідків у вигляді ДТП. Підкреслюється, що у кримінальних провадженнях безпосереднім початковим об'єктом пізнання виступають не вчинки певних суб'єктів, а обставини ДТП, на основі яких робляться висновки про порушення певними суб'єктами правил дорожнього руху та експлуатації транспорту.

Ключові слова: злочин, ДТП, дослідження, криміналістика, криміналістична характеристика.

Аннотация В статье на основе анализа уголовного законодательства и криминалистической литературы уточняется предмет криминалистического исследования в методике расследования преступлений против безопасности дорожного движения и эксплуатации транспорта. Делается вывод, о том, что криминалистическая характеристика преступлений данной категории существенно отличается от характеристик иных видов преступлений, которые обусловлены бланкетным характером объективной стороны, когда нарушение определенных правил вызывает наступление общественно опасных последствий в виде ДТП. Подчеркивается, что в уголовном производстве непосредственным первоначальным объектом познания выступают не поступки определенных субъектов, а обстоятельства ДТП, на основе которых делаются выводы о нарушении определенными субъектами правил дорожного движения и эксплуатации транспорта.

Ключевые слова: преступление, ДТП, исследование, криминалистика, криминалистическая характеристика.

Annotation Based on the analysis of criminal law and forensic literature specifies the subject of forensic investigation in the methodology of the investigation of crimes against traffic safety and operation of transport. It is concluded that the forensic characterization of crimes in this category is significantly different from the characteristics of other types of crime, which are caused by the nature of the objective side of the blanket, when the violation of certain rules is socially dangerous consequences of an accident. It is emphasized that in criminal proceedings the direct knowledge of the original object does not appear actions of certain persons and circumstances of the accident, on the basis of which the conclusions of the violation by certain entities of traffic rules and operation of transport.

Key words: crime, accident, investigation, forensics, forensic characterization.

Розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту є одним із найбільш складних, що пояснюється тим, що початковим безпосереднім об'єктом пізнання виступають не вчинки певних суб'єктів, а дорожньо-транспортна пригода (далі – ДТП). Саме через встановлення обставин ДТП та їх аналіз визначаються її причини, а відтак і особи, які порушили певні правила дорожнього руху чи експлуатації транспорту. Але не кожне порушення

певних правил призводить до настання суспільно-небезпечних наслідків, потрібно встановити ще й причино-наслідковий зв'язок між ними. Зважаючи на те що ДТП є техногенним явищем, яке має складний механізм і характеризується швидкоплинністю, вирішення цього завдання потребує відповідних криміналістичних знань.

При розгляді будь-яких проблемних питань розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту і формуванні методичних положень і рекомендацій, перш за все, потрібно визначитися, які саме злочини входять до предмету дослідження. В розділі XI КК України

«Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту» мітяться 16 статей, якими передбачається кримінальна відповідальність за різноманітні вчинки у вказаній сфері [1]. Ці злочини настільки різноманітні, що про розроблення єдиної методики їх розслідування не може йтися. В криміналістичній літературі, присвяченій методичним питанням розслідування злочинів у цій сфері для визначення предмету дослідження використовуються поняття «автотранспортні злочини», «автодорожні злочини», «дорожньо-транспортні пригоди», «дорожньо-транспортні злочини» тощо. Але використовуються всі вони в контексті дорожньо-транспортної пригоди, що у подальшому дає змогу визначити їх приналежність до сфери безпеки дорожнього руху та дати відповідну правову оцінку [2, с. 14]. Таким чином йдеться про злочини, які пов'язуються з ДТП з тяжкими наслідками.

Безпека на автомобільних та інших дорогах, де можуть пересуватися механічні транспортні засоби, які належать до джерел підвищеної небезпеки, зрозуміло, не може бути забезпечена тільки загальними правилами обережності, яких цілком достатньо для забезпечення безпеки життя і здоров'я людей, наприклад, у побуті. Тому основні, найбільш важливі правила дорожнього руху і безпеки експлуатації транспортних засобів, закріплені в чинному законодавстві. Правила дорожнього руху (ПДР) встановлюють єдиний порядок дорожнього руху на всій території України. Правила діють у будь-яких місцях, де можливий рух транспортних засобів. До них відносяться дороги будь-яких категорій, за якими можуть переміщатися механічні транспортні засоби, в тому числі тимчасові або випадкові шляхи сполучення, а також автостоянки, проїзди на виробничих територіях і в житлових зонах тощо. Правила дорожнього руху та інші нормативні документи були прийняті, перш за все, тому що в цій сфері життя суспільства особливо висока небезпека заподіяння шкоди життю та здоров'ю людей, що викликає необхідність спеціальної їх охорони. Відтак вимоги правил дорожнього руху і технічної експлуатації транспортних засобів за своїм характером є технічними нормами, якими регулюються поведінка людини з технічними засобами пересування і яким надано правового характеру. Цей аспект щодо двоякості природи ПДР (технічної і правової) є досить важливим для усвідомлення специфіки злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту як предмету криміналістичного дослідження.

Н.С. Романов, розглядаючи питання встановлення причинного зв'язку у справах про ДТП, зазначав, що не можна ставити знак рівності між поняттями «порушення правил руху» і «вчинив злочин» [3, с. 6]. Особливості злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту полягають у тому що порушення ПДР є порушенням правил поведінки з технікою і пов'язується з дорожньо-транспортною пригодою, наслідком якої є спричинення потерпілому тілесних ушкоджень середньої тяжкості або більш тяжких наслідків (тяжкі тілесні ушкодження або загибель людини). Відповідно до ст. 1.10 Правил дорожнього руху (затв. постановою Кабінету

Міністрів України від 10 жовтня 2001 р.) дорожньо-транспортна пригода – це подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки [4]. Схоже, але дещо ширше визначення поняття ДТП надається в порядку обліку дорожньо-транспортних пригод затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2005 року № 538, як пригоди, яка сталася з участю хоча б одного механічного транспортного засобу, що рухався, і призвела до загибелі або поранення людей чи пошкодження одного або кількох транспортних засобів, вантажу, доріг, дорожніх та інших споруд або майна [5].

Незалежно від місця ДТП питання про кваліфікацію дій винної особи, як злочину, буде вирішуватися в залежності від того, чи брав участь транспортний засіб у перевезенні людей або вантажів, буксирування або інший транспортний операції або не брав такої участі. Пригоди, що виникли під час проведення автомобільних або мотоциклетних спортивних заходів, не визнаються ДТП і не підпадають під дію норм кримінального законодавства. Спеціальне обладнання трас, виключення руху іншого транспорту і пішоходів, відсутність пасажирів, відміна обмежень швидкості і дії інших вимог ПДР створюють умови, що виключають ці заходи зі сфери дорожнього руху. Однак коли такі умови не створюються, і спортивні машини пересуваються в загальному порядку, на їх водіїв поширюються вимоги щодо дотримання правил. Не вважаються ДТП і випадки, коли події є наслідком виконання транспортними засобами технологічних виробничих операцій (наприклад, при вантажно-розвантажувальних роботах, при оранці землі, будівельних роботах, які здійснюються на тракторах, автокранах, інших спецмашинах тощо).

Вимоги щодо експлуатації транспортних засобів також входять складовою частиною до ПДР, і особа, яка керує автомобілем, трамваем чи іншим механічним транспортним засобом, зобов'язана їх знати і дотримуватися. Правила зобов'язують водія перед виїздом перевірити і забезпечити технічно справний стан і комплектність транспортного засобу, правильність розміщення та кріплення вантажу, а також на автомобілях, обладнаних засобами пасивної безпеки (підголовники, реміні безпеки), користуватися ними і не перевозити пасажирів, не пристебнути ремінями безпеки (п. 2.3).

Наслідки ДТП можуть містити ознаки як кримінального, так і адміністративно-правового чи цивільно-правового деліктів. У контексті ст. 286 КК України злочинною визнається ДТП, в результаті якої потерпілому спричинено середньої тяжкості тілесне ушкодження (кваліфікуючі обставини: тяжке тілесне ушкодження, смерть потерпілого, загибель кількох осіб).

Таким чином, предметом нашого криміналістичного дослідження виступають не всі злочини розділу XI КК України, а лише ті, які пов'язані з ДТП з тяжкими наслідками. Особливістю цих злочинів є те, що їх об'єктивна сторона полягає в порушенні певних правил, наслідком якої є дорожньо-транспортна пригода із спричиненням потерпілому тілесних ушкоджень середньої тяжкості або більш тяжких наслідків. До злочинів цієї категорії

віднесені порушення певних правил різними категоріями осіб:

1) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України) – суб'єктом злочину є водій транспортного засобу (за нашими узагальненнями матеріалів понад 200 кримінальних проваджень за ст.ст. 286, 287, 288, 291 КК України та опитування близько 150 слідчих та експертів, що проводилися у період з 2015 року по 2016 рік, – такі кримінальні провадження склали 62 %);

2) випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК України) – суб'єктом злочину є службова особа підприємства (організації чи установи), у функціональні обов'язки якої входить здійснення контролю за технічним станом транспортних засобів або їх експлуатацією; суб'єктом злочину може бути й особа, яка передає керування транспортним засобом особі, яка не має права на управління ним (20 %);

3) порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху (ст. 288 КК України) – суб'єктом злочину є службова особа підприємства (організації чи установи), відповідальна за будівництво, реконструкцію, ремонт чи утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, або особа, яка виконує такі роботи (2 %);

4) порушення чинних на транспорті правил, які спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки (ст. 291 КК України) (16 %):

- порушення правил дорожнього руху іншими учасниками окрім водія транспортного засобу – суб'єкти: велосипедисти; пішоходи; пасажери; погоничі худоби;

- порушення правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів – суб'єкти: працівники підприємств, на яких виготовляють транспортні засоби; працівниками спеціалізованих ремонтних підприємств і станцій технічного обслуговування.

Як правило, у криміналістичних дослідженнях акцент робиться на ст. 286 КК України, зважаючи на те, що найпоширенішими з цієї категорії злочинів є порушення правил безпеки дорожнього руху особами, які керують транспортними засобами [6-7]. На наш погляд, це не зовсім правильно, оскільки причиною ДТП може бути не тільки порушення правил водієм транспортного засобу, але й іншими суб'єктами, для чого фактично завжди перевіряється технічний стан транспортного засобу, а також ретельно фіксується дорожня обстановка (стан дорожнього покриття, наявність дорожніх знаків, радіус повороту дороги тощо). Це важливо саме в плані перевірки версій про можливу причетність до ДТП окрім водія й інших осіб, а також встановлення умов, які сприяли настанню тяжких наслідків. Так, проведений аналіз слідчо-судової практики, показує, що значну частину кримінальних проваджень розглядуваної категорії складають порушення чинних на транспорті правил, які вчиняються особами, що керують велосипедами і мопедами (ст. 291 КК України).

Потрібно також зазначити, що в спеціальній літературі досить часто вживається вираз «розслідування дорожньо-транспортних пригод» [8-15], що є не зовсім коректним, оскільки розслідуватися повинні злочини, передбачені статтями 286, 287, 288, 291 КК України. Розслідування ж цих злочинів здійснюється через аналіз ДТП. Тобто ДТП виступає безпосереднім об'єктом пізнання, відштовхуючись від якого встановлюються вже обставини вчинення злочину певною особою, яка порушила встановлені правила. Відтак, і криміналістична характеристика злочинів, яка становить основу розслідування, формується через опис механізму ДТП.

У зв'язку з цим потрібно зазначити, що останнього часу в літературі висловлювалося критичне ставлення щодо обґрунтованості існування поняття «криміналістична характеристика злочинів» [16; 17, с. 222-223]. Уявляється, що не дивлячись на висловлені критичні зауваження (з деякими з них можна і погодитися) криміналістична характеристика злочинів є необхідним і важливим елементом кожної окремої методики розслідування. Це обумовлено тим, що вона, ґрунтуючись на узагальненні матеріалів кримінальних проваджень, виконує функцію інформаційної моделі злочинів, показуючи які їх варіанти їх вчинення можуть мати місце (ким, в якій обстановці і якими способами, які залишаються сліди тощо). Можна погодитися з тим що, як вказують деякі автори, на сьогодні криміналістична характеристика злочинів просто ще не одержала належного розвитку, який би відповідав завданням що стоять перед наукою і практикою у сфері боротьби зі злочинністю [18, с. 186]. Справа у тому, що для того аби надати певні знання щодо розслідування злочинів певного виду чи групи, потрібно спочатку надати відомості щодо можливого механізму їх скоєння.

За визнанням більшості вчених криміналістична характеристика злочинів, виступає основою для формулювання методичних положень і рекомендацій з розслідування злочинів окремих видів [19, с. 206; 20, с. 24; 21, с. 3-16; 22, с. 56-59; 23, с. 15; 24, с. 3-8; 25, с. 13; 26, с. 3-14 та ін.]. Разом з тим, викладені точки зору щодо поняття криміналістичної характеристики злочинів дають підстави для висновку про існування двох основних підходів до тлумачення її змісту. Перший підхід полягає у тому, що криміналістична характеристика розглядається як система відомостей про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду. Ця система включає не тільки певні відомості, але й вказує на існування певних закономірних зв'язків між ними і при розслідуванні конкретних злочинів слугує основою побудови і перевірки версій [21, с. 15-20; 27, с. 14-15; 28, с. 12; 29, с. 181-182]. Другий підхід полягає у тому, що окремі автори, погоджуючись із сутністю криміналістичної характеристики злочинів, виділяють кілька її рівнів. Так, А.Ф. Лубін пропонує виділяти *загальну, родову і видову* криміналістичні характеристики злочинів [30, с. 48-49]. Точка зору про доцільність розробки трьохрівневої криміналістичної характеристики злочинів підтримується й окремими українськими криміналістами [25, с. 20; 31, с. 112-114]. Не

вдаючись у теоретичну дискусію, зазначимо, що при формуванні окремої методики розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, на наш погляд, найбільше підходить саме видова (групова) криміналістична характеристика злочинів.

Криміналістична характеристика злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, пов'язаних з ДТП, за своїм змістом суттєво відрізняється від характеристик інших видів злочинів. Це обумовлено специфічним механізмом їх вчинення. Перш за все, ці відмінності обумовлені бланкетним характером об'єктивної сторони, коли порушення певних правил викликає настання суспільно-небезпечних наслідків. В цьому плані особливості злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту полягають у тому, що порушення певних правил пов'язується з ДТП, наслідком якої є спричинення потерпілому тілесних ушкоджень середньої тяжкості або більш тяжких наслідків (тяжкі тілесні ушкодження або загибель людини). Відтак, при розслідуванні безпосереднім початковим об'єктом пізнання виступають не вчинки певних суб'єктів, а обставини ДТП, тобто розслідування злочинів здійснюється опосередковано через аналіз ДТП.

Хоча поняття «дорожньо-транспортна пригода» не використовується в КК України, але, на наш погляд, воно є ключовим у розумінні сутності проблематики безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також розслідування відповідних злочинів. Непрямим доказом цього є чисельні навчальні і навчально-практичні посібники, адресовані працівникам правоохоронних органів і експертам, в яких це поняття використовується саме як ключове. Це обумовлено тим, що розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту здійснюється, як було зазначено, опосередковано через аналіз ДТП, на підставі якого потім робляться обґрунтовані висновки щодо вини певних суб'єктів. Відтак, основою криміналістичної характеристики злочинів цієї категорії виступають відомості щодо механізму ДТП та його елементів.

Але при цьому не можна погодитися з М.П. Климчуком, який криміналістичну характеристику злочинів вказаної категорії повністю зводить до характеристики структури ДТП та їх класифікації [2, с. 12-29]. На наш погляд, тут потрібен аналіз механізму ДТП тільки як основи для визначення елементів, що входять до криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст.ст. 286, 287, 288, 291 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: Монографія / В.А. Мисливий. – Дніпропетровськ: Юрид. акад. мін-ва внутр. справ, 2004. – 380 с.
2. Климчук М.П. Розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів (криміналістичні та процесуальні аспекти): Монографія / М.П. Климчук. – Львів: ЛьвДУВС видавництво «Край», 2008. – 216 с.
3. Романов Н.С. Вопросы исследования причинной связи судебной автотехнической экспертизой /

Н.С. Романов. – К.: РИО МВД УССР, 1973. – 60 с.

4. Правила дорожнього руху України: Затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306 (з наступними змінами в редакції 2015 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-p>

5. Про затвердження Порядку обліку дорожньо-транспортних пригод: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2005 року № 538. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 27. – С. 57.

6. Климчук М.П. Розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів (криміналістичні та процесуальні аспекти): автореферат ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / М.П. Климчук – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 20 с.

7. Луцюк П.П. Розслідування порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації автотранспортних засобів: автореферат ... канд. юрид. наук: 12.00.09. / П.П. Луцюк – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 19 с.

8. Алексеев А.Г. Методика расследования дорожно-транспортных происшествий совершённых в условиях неочевидности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / А.Г. Алексеев. – Саратов, 2001. – 185 с.

9. Алексеев Н.С., Автотранспортные происшествия и их расследование / Н.С. Алексеев, И.Х. Максотов. – М.: Госюриздат, 1962. – 240 с.

10. Божинский И.А., Макушненко Л.П. Расследование дорожно-транспортных происшествий: учеб. пособ. – М.: Акад. МВД СССР, 1975. – 86 с.

11. Мызников В.А. Теоретические и практические проблемы расследования дорожно-транспортных происшествий: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – СПб., 1996. – 17 с.

12. Онучин А.П. Проблемы расследования дорожно-транспортных происшествий с учётом ситуационных факторов. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та., 1987 – 186 с.

13. Писаренко И.В., Расследование дорожно-транспортных происшествий. – Ч. 1-2 / И.В. Писаренко, В.Н. Мегера, В.И. Ткаченко, В.В. Чудновский. – К.: РИО МВД Украины, 1994. – 336 с.

14. Розслідування обставин дорожньо-транспортних подій: Метод. реком. / Авт.-уклад. С.О. Шевцов, К.В. Дубонос. – Х.: Факт, 2002. – 171 с.

15. Возможности использования специальных знаний при расследовании дорожно-транспортных происшествий / Авт.-уклад. Шевцов С.О. – Х.: СПД-ФО О. В. Чельцов, 2005. – 308 с.

16. Белкин Р.С. Понятие, ставшее «криминалистическим пережитком» / Р.С. Белкин // Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы. Мат. науч.-практ. конф. – Тула, 2000. – С. 6-12.

17. Белкин Р.С. Криминалістика: проблеми сьогодняшнього дня. Злободенні питання російської криміналістики / Р.С. Белкин. – М.: НОРМА, 2001. – 240 с.

18. Журавель В.А. Сучасні концепції формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів // Вісник Академії правових наук. – № 2(49). – 2007. – Х.: Право. – С. 177-186.

19. Возгрин И.А. Криминалістическая методика расследования пре ступлений / И.А. Возгрин. – Минск: Выш. школа, 1983. – 215 с.

20. Шиканов В.И. Теоретические основы тактических операций в расследовании пре ступлений / В.И. Шиканов. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1983. – 200 с.

21. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криміналістическая характеристика преступлений: учебное пособие. – Х.: Юрид. институт, 1985. – 92 с.

22. Селиванов Н. Криміналістические характеристики преступлений и следственные ситуации в методике расследования // Социалистическая законность. – 1977. – № 2. – С. 56-59.

23. Облаков А.Ф. Криміналістическая

характеристика преступлений и криминалистические ситуации: Учебное пособие / А.Ф. Облаков. – Хабаровск: Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1985. – 88 с.

24. Гончаренко В.Г., Понятие криминалистической характеристики преступления / В.Г. Гончаренко, Г.А. Кушнир, В.Л. Подпалый // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1986. – Вып. 33. – С. 3-8.

25. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: навчальний посібник. – К., НВТ "Правник" - НАВСУ, 1997. – 41 с.

26. Яблоков Н.П. Криминалистическая характеристика преступлений как составная часть общей криминалистической теории // Вестник Московского университета. – Сер. 11, Право. – 2000. – № 2. – С. 3-14.

27. Волобуев А.Ф. Проблемы расследования розкрадань майна в сфері підприємництва. – Х.: Вид-во Ун-

ту внутр. справ, 2000. – 336 с.

28. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: Монографія / Кол. Авторів: В.Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; За ред. В.Ю. Шепітька. – Х.: Право, 2006. – 624 с.

29. Настільна книга слідчого: Наук. - практ. видання для слідчих і дізнавачів / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., перерб. і доп. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 728 с.

30. Криминалистика. Расследование преступлений в сфере экономики. (Под ред. проф. В.Д. Грабовского, доц. А.Ф. Лубина). – Ниж. Новгород, Нижегород. ВШ МВД России, 1995. – 400 с.

31. Весельський В. Криміналістична характеристика злочинів // Право України. – 2001. – № 5. – С. 112-114.

УДК 343.98:343.326

ОГЛЯД МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ВИБУХУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ТЕРОРИЗМУ: ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Чорний Г. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

Анотація У статті розглянуто основні питання щодо можливих слідчих ситуацій при розслідуванні злочинів терористичної спрямованості. Автор відповідно до ситуацій огляду пропонує застосування конкретних тактичних прийомів огляду та розглядає особливості висунення та перевірки слідчих версій.

Ключові слова: огляд місця вибуху, тактичні прийоми, боротьба з тероризмом.

Аннотация В статье рассмотрены основные вопросы возможных следственных ситуаций при расследовании преступлений террористической направленности. Автор в соответствии с ситуациями осмотра предлагает применение отдельных тактических приемов осмотра и рассматривает особенности выдвижения и проверки следственных версий.

Ключевые слова: осмотр места взрыва, тактические приемы, борьба с терроризмом.

Annotation The article considers the main questions of possible investigative situations when investigating terrorism-related crimes. The author in accordance with the situations of the inspection offers the application of appropriate tactical pryamoy inspection and considering features of the nomination and verification of investigative leads.

Key words: inspection of the scene of the explosion, tactics, the fight against terrorism.

Вчинення злочинів терористичної спрямованості є найбільш суспільно небезпечним явищем, яке посягає не тільки на життя, здоров'я, недоторканість громадянина але й на конституційні основи державності України в цілому.

Одним з найбільш поширених способів вчинення злочинів терористичної спрямованості на сучасному етапі є вчинення злочинів із застосуванням вибухових пристроїв та/або вибухових речовин.

У криміналістиці поняття «вибух» розглядається як звільнення великої кількості енергії за короткий проміжок часу. Вибух призводить для утворення сильно нагрітого газу (плазми) з дуже високим тиском, який при розширенні надає механічний вплив (тиск, руйнування) на навколишні тіла. У твердому середовищі супроводжується руйнуванням і дробленням. Вибух здійснюється найчастіше за

рахунок звільнення хімічної енергії вибухових речовин [1, с. 334].

Огляд місця вчинення вибуху слідчий, прокурор здійснює у відповідності з ст. ст. 223 та 237 КПК України. Якщо в результаті вибуху сталися людські жертви, то огляд передбачає чітке дотримання положень ст. 230 КПК України (порядок огляду трупа).

Метою проведення огляду є вирішення таких завдань:

- завдання, що пов'язані з виявленням і фіксацією слідів (як матеріального, так і ідеального характеру), які стосуються обставин вчинення кримінального правопорушення;

- завдання, пов'язані з пізнавальною та конструктивною діяльністю, шляхом висунення як первинних припущень про характер подій («плаваючий силует»), так і в кінцевому рахунку самих слідчих версій.